

Batık ve yüzdürülen krediler

Özcan KADIOĞLU ozcankadioglu@hotmail.com
Koç Üniversitesi-TÜSİAD Ekonomik Araştırma Forumu
(EAF) Üyesi, Dünya Gazetesi Yazarı

Bankalar için önemli bir sorun olan batık kredilerin azaltılması için gereken operasyonel ve denetim tedbirleri alınmalı, bankaların risk yönetimi politikaları gözden geçirilmelidir.

Sürekli olarak siyasette, konuşmalarımızda ön plana çıkan en önemli konulardan biri bankaların yapmış olduğu kâr miktarı olmakta.

Muhalefet partileri ve ekonomistlerin gündemi ise takipteki alacaklar ile yüzdürülen diye adlandırılan krediler.

Buna istinaden en önemli konu Sayın Cumhurbaşkanı Tayyip Erdoğan'ın sürekli olarak bankaların yüksek faiz oranları konusunda yapmış olduğu uyarılar ön plana çıkıyor.

Bankacılık sektörü analiz edildiğinde her iki polemik konusunda büyük bir doğruluk payının olduğu görülüyor.

Yazımda bu konuyu derinlemesine incelemeye ve analiz etmeye çalışacağım.

Muhalefet partilerinin ve ekonomistlerin gündemde tutmaya çalıştığı takipteki alacakların sürekli artışı bunun yanı sıra

yüzdürülen krediler olarak adlandırılan ödenmeyen kredilerin yeniden yapılandırılarak takipten çıkarıldığını, bu yüzden takipteki alacakların düşük gösterilmeye çalışıldığını, bu kredilerin banka bilançolarında gösterilmediği, batık kredi miktarının gösterilen rakamların çok üzerinde olduğu söylenip yazılmakta.

Takipteki alacaklara ilişkin ilk olarak rakamları sunalım, sonrasında bir değerlendirme yapmaya çalışalım. BDDK'dan sağlanan veriler ile Türk bankacılık sektörünün bütününe baktıktan sonra farklı banka türlerine dair bilgilendirme yapalım.

Takipteki alacakların yüzde 93'ü mevduat bankalarına ait

Türk bankacılık sektörünün takipteki alacak tutarları Grafik 1 ismiyle yer almaktadır. Veri 2002 yılı Aralık ayından başlamaktadır. Zira BDDK'nın sunduğu ilk veri, o ay itibariyledir. Buna göre 2007 yılına kadar yavaş yavaş bir seyirden bahsedilebilir. 2002 yılında yaklaşık 10 milyar TL olan takipteki alacaklar, 2006 yılında 6 milyar TL'ye kadar düşmüştür. 2001 krizinde bankacılık sektörünün üçte birinin çökmesinden sonraki toparlanma sürecinde bu durum yaşanmıştır. Sonrasında sektörün faaliyetlerindeki artış başka bir ifade ile kredilerindeki artışa paralel olarak takipteki alacakları da artmıştır. Ancak son aylarda takipteki alacaklarda bir sıçrama olduğu görülmektedir. 2018 yılı Eylül ayı itibariyle Türk bankacılık sektörünün takipteki alacakları 86 milyar TL'ye ulaşmıştır. Bu tutar 2017 yıl sonu ile karşılaştırıldığında yaklaşık olarak yüzde 35'lik bir artışa karşılık gelmektedir. Yıllık artış oranını görmek için önceki yılın aynı ayı ile karşılaştırılsa da yüzde 37 oranında bir artış söz konusudur.

2018 yılı Eylül ayı itibariyle mevduat bankalarının takipteki alacakları 79.7 milyar TL'dir. Başka bir ifade ile Türk bankacılık sektörünün takipteki alacaklarının yüzde 93'ü mevduat bankalarına aittir. Gerek krediler gerek aktif büyüklüğü açısından bakıldığında da benzer oranlar söz konusudur. Yani mevduat bankalarının takipteki alacakları çok olması kredilerin çok olmasından

kaynaklanmaktadır. Takipteki alacaklar katılım bankalarında 4.7 milyar TL, kalkınma ve yatırım bankalarında 1.7 milyar TL'dir. Oransal olarak bakıldığında da sırasıyla yüzde 5 ve yüzde 2'lik bir paya sahiptirler.

Yıllara göre mevduat bankalarının takipteki alacakları 2002 yılı itibariyle yaklaşık 10, 2009 kriz yılında 20, 2018'de ise 80 milyar TL'dir.

Katılım bankalarının takipteki alacakları 2005 yılı itibariyle yaklaşık 0.3, 2009 kriz yılında 1.2 ve 2018'de 4.7 milyar TL'dir. Katılım bankalarının yılsonuna göre takipteki kredilerinin artış oranı yaklaşık olarak yüzde 40'dır.

Kalkınma ve yatırım bankalarının takipteki alacakları 2002 yılı itibariyle yaklaşık 0.2, 2009 kriz yılında 0.3, 2018'de ise 1.7 milyar TL'dir. Kalkınma ve yatırım bankalarının yılsonuna göre takipteki kredilerinin artış oranı yaklaşık olarak yüzde 130'dur. En yüksek artış bu grupta görülmüştür.

Takipteki alacakların artış yüzdeleri

Bankalara göre bakıldığında son bir yıldaki takipteki alacakların artış yüzdeleri ise

- 1) Yüzde 33'ü Mevduat
- 2) Yüzde 40'ı Katılım
- 3) Yüzde 130'u Kalkınma Bankası olarak görülüyor.

Ülkemizdeki bankalara sahiplik açısından yerli özel, kamu ve yabancı olarak da sınıflandırmaya tabii tutulmaktadır.

2018 yılı Eylül ayı itibariyle yabancı bankaların takipteki alacakları yaklaşık 31 milyar TL'dir. Başka bir ifade ile Türk bankacılık sektörünün takipteki alacaklarının yüzde 37'si yabancı bankalara, yerli özel bankalarda yaklaşık 31 milyar TL, kamu bankalarında yaklaşık 23 milyar TL'dir. Yüzdesele olarak bakıldığında da sırasıyla yüzde 36 ve yüzde 27'lik bir paya sahiptirler.

Yabancı bankalarının takipteki alacakları 2002 yılı itibariyle yaklaşık 0.1, 2009 kriz yılında 6, 2018'de ise 31 milyar TL'dir. Bankacılık sektörüne yabancı yatırımcıların 2005 yılı Avrupa Birliği (AB) ile müzakereler başladığından sonra ilgi gösterdiği belirtilebilir. Dolayısıyla o tarihten önceki takipteki alacakların

Kaynak : BDDK, FİNANSAL PİYASALAR

düşük tutarları bu durum ile açıklanabilir. Yabancı bankalarının yılsonuna göre takipteki kredilerinin artış oranı yaklaşık olarak yüzde 43'dür.

Yerli özel bankaların takipteki alacakları 2002 yılı itibariyle yaklaşık 3, 2009 kriz yılında 11, 2018'de ise 31 milyar TL'dir. Yerli özel bankaların yılsonuna göre takipteki kredilerinin artış oranı yaklaşık olarak yüzde 36'dır.

Grafik 2'de yıllar itibariyle kamu bankalarının takipteki alacakları bulunmaktadır. Buna göre kamu bankalarının takipteki alacakları 2002 yılı itibariyle yaklaşık 7, 2009 kriz yılında 5, 2018'de ise 23 milyar TL'dir. Kamu bankalarının yılsonuna göre takipteki kredilerinin artış oranı yaklaşık olarak yüzde 23'dür.

Yüksek artış oranları şaşırtıcı değil

Türk bankacılık sektörünün takipteki alacaklarına dair bir değerlendirme yapacak olursak, ilk etapta 2018 yılı itibariyle takipteki alacakların önemli ölçüde artış gösterdiği belirtilebilir. Takipteki alacakların yılbaşına göre artış oranı kalkınma ve yatırım bankalarında yaklaşık olarak yüzde 130, katılım bankalarında yüzde 40 ve mevduat bankalarında yüzde 33 olarak gerçekleşmiştir. Sahiplik açısından sınıflandırıldığında da bu oran yabancı bankalarda yaklaşık olarak yüzde 40, yerli özel

bankalarda yüzde 36 ve kamu bankalarında yüzde 23 olarak gerçekleşmiştir. Takipteki alacaklar, Türkiye'nin ekonomik problemleri ile birlikte düşünüldüğünde yüksek artış oranlarının şaşırtıcı olmadığı belirtilebilir. Ekonomik aktivitedeki yavaşlamanın ve son aylarda yönü aşağı olduysa da yılbaşından bu yana bakıldığında kurlardaki yüksek artışın, bu duruma önemli etkiye bulunduğu belirtilebilir.

Takipteki alacakların bankaların faaliyetleri arttıkça tutarsal olarak artması normaldir.

Dolayısıyla sağlıklı bir değerlendirme için oransal olarak konuyu ele almak daha doğru olabilir. Bu konuda karşımıza çıkan en önemli oran takipteki alacakların toplam nakdi kredilere oranıdır. Bu oran yıl sonunda yüzde 2.95 iken 2018 Eylül'ünde yüzde 3.22'ye yükselmiştir. Avrupa Birliği ortalamasının yüzde 5.5 olduğu tahmin edilmekte. Yunanistan ve Kıbrıs Rum kesiminde yüzde 50'ye yaklaştığı tahmin ediliyor. Ülkemizde takipteki kredilerin yüzde 3 gibi bir oranda bulunması bankacılık sektörü için sürdürülebilir görünmektedir. Ancak son yıllarda gerek varlık yönetim şirketleri gerekse başta Kredi Garanti Fonu olmak üzere çeşitli düzenlemeler ile yüzdürülen krediler bu oranı aşağı yönlü baskılamıştır. Bankaların tahsil edemediği alacakları varlık yönetim şirketlerine satmalarının birçok avantajı olabilir. Yine bütçeye önemli bir yük getirmesi beklense de KGF uygulamasının da gerek bankacılık sektörü gerekse ekonomi açısından katkıları bulunmuş olabilir. Ancak bu uygulamalarının detay istatistiklerine ulaşamıyor olması sektörü izleyenlerin işini zorlaştırmaktadır.

Sorunlu kredilerin nedenleri

- 1) Makro ekonomik faktörler
- 2) Grup kredileri

- 3) Dolaylı kredilerin (Back to Back) engellenmesi
- 4) Yeterli istihbarat ve teminat şartlarının temin edilmesi
- 5) Ahlaki tehlike

Çözüm önerileri

- 1) Etkin gözetim
- 2) Erken uyarı ve risk yönetimi
- 3) Holding bankacılığının önlenmesi
- 4) Dolaylı kredilerin (Back to Back) önlenmesi
- 5) Yeterli istihbarat ve teminat koşullarının temin edilmesi
- 6) Bankalardaki sorunlu kredilerin yeniden yapılandırılması
- 7) Sorunlu alacakların tespiti
- 8) Kredi karşılıkları

Örneğin bankalar varlık yönetim şirketlerine tahsili gecikmiş alacaklarını satmasa bu oran ne olurdu? Bu tür bilgilere ulaşamıyor. Öyle olunca da takibe dönüşüm oranı önemi azalıyor. Kurumlar kendileri hesaplamalar yapmaya çalışıyorlar. Örneğin bazı yabancı bankalar sayılan koşullar dikkate alınarak yaptıkları hesaplamalarda takibe dönüşüm oranını yaklaşık çift haneli değerlendiriyor, görünen yüzde 3'lik orana bu açıdan ihtiyatlı yaklaşıyorlar. Düzenleyici denetleyici kurumlar tarafından bu konuda veri sunulmasının birçok açıdan fayda sağlayacağını belirterek bitirelim.

Sonuç

Bankaların finansal aracılık hizmetlerini, ülke ekonomisinin sağlıklı işlenmesini tehlikeye düşürmeden yürütebilmeleri için risk yönetim ilkeleri doğrultusunda faaliyet göstermeleri gerekmektedir.

Zamanında tahsil edilemeyen krediler nedeniyle bankaların bilançolarında görülen bozulmalar daha sonra ülke genelinde reel sektör bilançolarına yansımaktadır. Bu yansımalar sonucu finansal krizler yaşanmaktadır.

Bankalar için önemli bir sorun olan batık kredilerin azaltılması için gereken operasyonel ve denetim tedbirleri alınmalı, bankaların risk yönetimi politikaları gözden geçirilmelidir.

Bankaların finansal aracılık hizmetlerini risk yönetim politikalarını doğru tespit edip uygulamalar bankacılık sektörünün ve ülke ekonomisinin geleceği açısından önem arz etmektedir.